

Š O L A

v boju proti pijančevanju

Po spisu „Wie kann durch die Schule dem zur Unsitte gewordenen Missbrauche geistiger Getränke entgegengewirkt werden? Preisgekrönte Studie von Victor v. Krauss“.

Z dovoljenjem društva „Österr. Verein gegen Trunksucht“ prosto poslovenil

Fr. G.

Cena 60 vinarjev.

V PULJU

TISKALA NARODNA TISKARNA A. GABRŠČEK.

1898.

Samozaložba.

96486

PREDGOVOR.

Razmotrivanja pri uradnih učiteljskih konferencah glede na vzrok npravnega zanemarjenja otrok, še bolj pa lastne skušnje, napotile so me, da sem se lotil dela, v katerem hočem nekoliko opisati, koliko gorja vzroča nezmerno vživanje opojnih pijač ali, kakor pravijo učenjaki, alkohola; in to nezmernežem samim, kakor tudi njihovim družinam, in sicer v gmotnem in duševnem oziru. Vžalostilo me je, ko sem le premnogokrat opazoval, da so otroci žganje-pivcev bili skoro brez izjeme najmanj nadarjeni; le redko kedaj sem se varal, če sem po zmožnostih otroka sodil, da so temu krivi stariši, ki nezmerno pijo žganje.

J. Ranke pravi v svojej knjigi „der Mensch“, v kateri popisuje človeka tako-le: „Naglo izginjevanje divjih narodov, kateri pridejo v dotiko z evropejsko kulturo, pripisuje se nezmernemu vživanju žganja in brez dvoma je slednje ne ravno mal vzrok njih propada“.

Ker šola lahko mnogo stori proti tej razvadi, razpisalo je društvo «Österreich. Verein gegen Trunk-

sucht» nagrado za spis, v katerem naj bi se razpravljalo, kako naj deluje šola proti razvadi vživanja opojnih pijač. To je storilo društvo radi tega, da bi se tudi oni, ki se do sedaj niso zanimali za to zlo, lahko poučili in se nekako pripravili za nadaljno raziskavanje na tem polju. Spis, kateri tu podajam, je posnetek zgoraj omenjene brošure; naj bi služil tako učiteljem pri izvrševanju njihovega poklica, kakor tudi pri prostemu ljudstvu, da bi spoznalo, kolika rana na telesu sedajne družbe je nesrečno žganjepitje.

Fr. G.

Pomen, nevarnosti in sredstva, s katerimi se je do sedaj skušalo odvrniti žganjepitje.

Pri obravnavi tega vprašanja je treba paziti na dvoje, in sicer v prvi vrsti na velikansko škodo, katero napravlja človeštvu uživanje alkoholičnih pijač, in drugič na sredstva, katera nam podaja veda, kakor tudi skušnja, v odvrnenje tega groznega zla. Tu nečemo razmotrivati, je li to zlo psiho-patično, to je neke vrste bolezen, ali pa le grešna strast.

Koliko za ljudski blagor vnetih mož je že delovalo od starodavnih dnij sem proti alkoholizmu, koliko se je že pisalo proti nesrečnemu žganjepitju, a vspeli so bili tako ničevi, da ni dosti upati, da bi naslednje vrstice bolje vplivale proti tem zlu, katero je žal tudi v naši lepi domovini tako zelo razširjeno.

Posledice pijančevanja.

Po vestnih raziskavanjih so našli učenjaki, da imajo razne pijače, kakor pivo, vino, žganje itd. v sebi le alkohol in da jim ne dostaje najmanjše redilne vrednosti, ter so vsled tega le nekako tesilo našim slastim. Alkohol, špirit in tako imenovani fuzel, kateri ima v sebi primesi: tako imenovani amyl-, propil- ali butil-alkohol, so strupene snovi kakor na pr. morfij. Zdravniška veda je dognala, da mnogo boleznij izvira edino iz gotove mere povžitega alkohola. Marsikateri strup

uporabljajo zdravniki pri lečenju, tako se poslužujejo tudi alkohola pri zdravljenju; tedaj je tisti za občno blaginjo pravi blagoslov. Pri hipnem opešanju močij lahko reši malo povžitega alkohola življenje s tem, da poviša dihanje in delovanje srca. Dokazano je pa, da alkohol nima trajnega učinka, da bi pomnožil moč, ker je strup, ki omami in oslabi organizem; žal, da je obče napačno mnenje, da krepi zdravje in pomnoži moč. In ravno to napačno mnenje je največje zlo. Fizijologija ali organsko prirodznanstvo nas sicer uči, da človeško truplo potrebuje dražilnih snovij, n. pr. soli in marsikatero grenke stvari. a alkohol, to najnevarnejše dražilo, se z istimi niti ne more primerjati.

Marsikdo trdi, da povžiti alkohol pomnoži telesno toploto. Res je sicer, da isti vzroča, da topla kri preje dospe do površja kože in da čutimo nekako toploto, a kmalu potem nastopi ohlajenje, ker se je toplota poizgubila; tudi telesne moči ne pomnoži alkohol, ampak provzroči sè svojo dražljivostjo, da organizem napné delavnost mišic do najviše mere, kateri pa potem sledi toliko trajnejše oslavljenje. To „krepčujoče sredstvo“ oropa človeka največjega zaklada — moči mišičja. Redilne snovi so v alkoholičnih pijačah, kakor v vinu ali pivu, v tako neznatni meri, da jih ni niti vpoštevati, žganje pa sploh nima prav nič redilnih snovij.

Alkoholizem, to je kronično zastrupljenje človeškega organizma, krajša življenje. Le prepogostokrat je on vzrok smrti pri pijanski norosti, pri boleznih srca in jeter, pri mrtvoudu in enakih slučajih. Posredno pa je on v tisoč in tisoč slučajih provzročil smrt ljudij, ki so zmrznili, se vtopili ali poginili v pobojih. Pravijo, da je v Rusiji 34% samomorilcev zapisati na rovaš alkoholizmu. On provzročuje, da človeški organizem mnogo težje prenese razne bolezni n. pr. vročnico, pljučnico ali kolero. Počasi a sigurno dovede sè svojim strupom do tega, da se človek takorekoč prekmalu postara.

Posledice alkoholizma so mišične bolezni, srčne hibe, popačenje stanične tkanine jeter, obistij in želodca, sladkorna driska debeluhov, skrnina ali protin, različna oslabljenja živčevja, katerih posledica je večinoma blaznost. Pred nekaj leti je izdal Nothnagel knjigo „Krebsschaden unserer Zeit“, v kateri popisuje nevarnosti, katere povzroča nespamet nekaterih starišev, ki vadijo otroke že v zgodnji mladosti v žganjepitju. Demne trdi, da so trdovratni želodčni in črevesni katari, slabotni otroci posledica tega nespametnega ravnanja. Žal, da se ta pogubonosna razvada vedno bolj širi. Marsikateri brezvestni stariši navadijo otroke že v najnežnejši mladosti žganjepitja, mnogokrat iz nespametne ljubezni (ker je otrok prosil žganja), pogosto pa tudi iz sebičnosti, da otrok zaspi in ne dela preglavice. Bival sem v občini, v kateri je bila razvada, da so otrokom dajali makovega čaja ali maka, kateri ima v sebi morfij. Zgodilo se je pa to radi tega, da so otroci spali in so stariši mogli iti na delo ter jih pustiti doma brez varuha. S takim ravnanjem se omejuje rast; brezštevilne nervozne otroške bolezni, slabenje spomina, duševna lenoba, skrivne skrunbe in npravna zanemarjenost so takorekoč veriga, ki se konča s popolno propalostjo, zločinom in ječo.

A še celo po smrti se alkoholizem masčuje s kruto roko na nedolžnih potomcih; popolno se vresničujejo svetopisemske besede: „Radi hudobij očetov hočem kaznovati otroke v tretjem in četrtem kolenu“, kajti posledice alkoholizma vidimo pri božjastnih in slaboumnih otrocih, pri katerih se pa skoro večinoma pokaže že zgodaj poželjenje po alkoholu.

V sedanjem času alkohol tako grozno gospoduje bodisi v priprosti obleki pod imenom „fuzel“, „jeruš“ ali pa, rekel bi, v salonski pod imenom „konjak“, da je nedavno rekel neki zdravnik, in to opravičeno, nasproti trditvi: „da je pre-sojati pijančevanje le bolj po moralično in ne po etično-cerkvenem principu“, rekoč: „Ti nazori so dandanes popolno

zastareli in upati je, da ni daleč čas, ko pijančevanje sleče svojo grešno in spokorno obleko in se pokaže ne samo zdravnikom ampak tudi lajikom kot to, kar je, namreč — kot bolezen telesa in prav pogosto tudi kot bolezen duha.

Skrbna opazovanja in natančne preiskave v blaznicah vsih dežel so dognala, da je blaznost največkrat le končna posledica neizmernega vživanja alkohola. Največ odstotkov norcev, osobito moških — na Spod. Avstrijskem 40% — pripada žganjarjem. V zavod „Charite“ v Berlinu pride vsako leto 500 do 600, v bolnico v Hamburgu 150 in na celem Pruskem l. 1885. je bilo 8163 norcev, kateri so le vsled neizmernega vživanja alkohola prišli v ta žalostni položaj. Kako žalostna in s koliko množino solz nedolžne družine porosena je pot pijanca do tja, da oklene popolno brezumje njegov duh. Taka nesrečna žrtev večinoma uniči družinsko premoženje in hišni mir, lastno nravnost, nravnost družine, in naredi prostor surovosti in podivjanosti; ona raztrga družinske vezi, odtuji otroke srcu starišev ter uniči vso ljubezen in blage čute človeštva. Koliko tuge, žalosti in bede vidimo v družinah, katerih glava je udana nesrečni strasti alkoholizma.

Dasi nekateri zanikujejo, vendar je dokazano, da ravno pijančevanje vzroča brezštevne zločine. Če tudi čakajo še rešitve nasprotna vprašanja: o pogoju preslabe presoje, ali o povišanju kazni prostovoljnega upijanjenja, je vendar gotovo, da se vsled upijanjenja iz slabega nagiba izcinita prepirljivost in neumestna občutljivost, kateri dovedete do pre nagljenih dejanj. Neizmerno vživanje alkohola je skoro brez izjeme edini vzrok težkih in lahkih telesnih poškodb, umorov in pobojev. Največ zagreškov proti nravnosti, tja do spolskega posilstva, ima korenine v pijanosti. Koliko nedolžnih ponesreči vsako leto po tovarnah in na železnicah edino radi negotove roke pijanih strojevodjev? Koliko nedolžnih družin izgubi vsako leto svoje strehe; cele vasi popolno obubožajo vsled neprevidnosti pijancev, kateri so zanetili že velikanske požare. S to

strastjo je pa v zvezi tudi vedno bolj razširjajoča se prostitucija s svojimi groznimi boleznimi, katere se ne dajo zatreti. V Nemčiji pride vsako leto 150.000 ljudi radi alkohola pred sodišče. Leta 1876 je bilo izmed 33.000 kaznjencev 13.700 takih, ki so bili pijančevanju udani. A tudi pri nas v Avstriji ni nič bolje. Telesna nesposobnost in posurovelost podajata si roki. Leta 1876. je 352 otrok v starosti pod 14 letom izvršilo zločine, a to število narastlo je do leta 1884. na 579. Splošno se število hudodelstev sicer manjša, vendar je bilo število obsodb 1876. leta 325.400, dočim je narastlo do 1884. leta na 576.166. Število prestopkov, premišljenih poškodb pri tepežih, in to skoro le v gostilnah, se je v istem času pomnožilo od 44.383 na 63.287. Leta 1889. je bilo v Galiciji, kjer imajo postavo zoper pijančevanje, 20.346 ljudi kaznovanih zaradi prestopka te postave.

Dasi bi bilo vsled naraščanja prebivalstva treba vedno več sveta za pridelovanje živil, vendar se ga nasprotno vedno več porabi za pridobivanje alkohola. V 4 litrih piva, ki veljajo 80 krajcarjev, je 240 gramov ogljikovih hidratov in le 32 gramov beljakovine, katera služi truplu v živež. Za isti denar se dobi kruha, ki ima 2500 gramov ogljikovih hidratov in 332 gramov beljakovine. Ako bi torej delavec hotel nadomestiti redilno vrednost kruha s pivom, moral bi zanj izdati desetkrat toliko.

A vedno bolj in bolj se po Evropi razširja pijančevanje; kdor mnogo popije, postane nekako slaven, dasi tej slavi manjka temelja pravnosti, kakor tudi temelja razuma. Alkohol dandanes vedno bolj razjeda človeško družbo ter okužuje javno in politično življenje; da se celo umetnosti hoče zapovedovati, in on je deloma kriv, da postaja ista vedno bolj naturalistična. Nekateri trdijo sicer, da sta revščina in nesreča roditeljici pijančevanja, a reč je ravno nasprotna: pijančevanje je vzrok bede in nesreče. Recimo, da se človek upijani, ker ga tarejo skrbi in nadloge; a tem bolj ga bodo trle, ako bode

pil in kolikor več bode pil. Pijanec izgubi vse, kar je velike vrednosti: čisto vest, zdravje, mnogo časa in denarja, kakor tudi veselje do dela, katero je toli blažilno za človeka. Ne moremo si kaj, da ne bi vprašali: Kake bodo duševne zmožnosti človeštva čez sto let, ako se bode pijančevanje tako zelo širilo? Že sedaj se poznajo nasledki alkohola na duši in na telesu, in v koliko večji meri se bode to poznalo čez 100 let. Kako si bodo tedanji ljudje služili potreben kruh, ker je boj za obstanek vsled vednega naraščanja ljudstva že sedaj dovolj hud? V tem, ko se človeštvo samo sebe vara s „krepčajočo pijačo“, je nastalo že po vsem svetu mnogo bede, in pijančevanje razjeda enako črvu mozeg človeškega blagostanja.

Sredstva za odvrnenje pijančevanja.

Na vprašanje: „Kako odvrniti to grozno nesrečo?“ — odgovorimo z besedami nekega ruskega zdravnika, ki pravi: „Boj proti nezmerneemu vživanju alkohola je boj celega sveta proti vesoljni nesreči in bedi“. V istini naj bi se temu sovragu po robu postavile država in ljubezen do bližnika. Namen boja ni, da bi se rešilo one, kateri so se pijači že udali, ampak zabraniti nadaljne žrtve. Bolje bode tu vplivala in več uspeha bode imela skrb za občno blagostanje nego kazen državnih oblastev. Pokazalo se je, da so najbolje vplivali na človeštvo vsi нравstveni nazori, kateri so se takorekoč rodili v človeški družbi, ki se ne dajo, rekel bi, od zgoraj izsiliti, zatoraj naj se vsi državni ukrepi tesno združijo z družabnimi prizadevanji. Le tedaj je v tej zadevi upati od državnih naredb kaj uspeha, ako bode sosed prepričeval sosedo o splošni nevarnosti alkohola, ako se bodo prostovoljno ustanovljale družbe z živimi vzgledi, z besedami in spisi ter se bode po tem sicer počasnem a gotovem potu javno mnenje nagibalo proti pijančevanju. Mnogim pripomočkom proti temu

zlu je le tedaj mogoče vspešno vplivati, ako se uporabljajo istočasno in ako drug drugega podpirajo. Vspeh bode pa tem večji, kolikor bolj bodo isti delovali na to, da se odpravijo vzroki pijančevanja. Oglejmo si torej ta sredstva nekoliko bolj natančno.

V prvi vrsti omenimo tu žene kot družice v življenju in kot matere. Žena stoji možu najbliže, ona je prva odgojiteljica otrok, in ravno radi tega je njen vpliv na duševni in telesni razvoj človeštva največji.

V srečo si smemo šteti, da se dandanes njen svarilen glas širi tudi že črez ozko obzorje družine. Pred nekaj leti je bila predložena državnemu zboru na Angleškem prošnja, da naj se ob nedeljah zapró vse gostilnice; na tej prošnji je bilo podpisanih 1,123.609 žensk. Nikakor ni dvomiti, da ta poskus ni bil zadnji, in da poprej ne odjenjajo, dokler ne dosežejo, česar prosijo, kajti Angleži so sila vstrajni. V severnih zjedinjenih državah so žene dosegle, da je med obveznimi učnimi predmeti pouk o pogubonosnih posledicah, katere so vzrok žganjepitja in vživanja drugih enakih strupenih snovij. Pozneje hočemo navesti sredstva, s katerimi naj bi se zaprečila vedno bolj razširjajoča se posurovelost mladine in da bi se navajala ista na snago, skrb za občni blagor, varčnost in skrb za nadaljno izoniko. Neomikaua žena s svojim surovim vedenjem sama goni moža v gostilno.

Neugodna stanovanja in slaba hrana sta vzrok, da mož hiti v gostilno namesto, da bi prebil prosti čas v krogu svoje rodbine. Iz tega sledi, da je nujna potreba, skrbeti za cenena in zdrava delavska stanovanja in da se zboljša materialno stanje delavcev, kajti živila so se v kratkem času zdatno podražila. Slaba, neokusna hrana zelo vzbuja poželjenje po alkoholu. V Kaselu in Badnu so se ustanovile takozvane gospodinjske šole za delavske stanove, in že se je pokazal precej znaten vspeh teh naprav. Tudi v naši ožji domovini nameravajo ustanoviti tako šole in čim prej se to zgodi, — tem

bolje bode. Mnogo je sicer takih, kateri trdijo, da so ženske kmalu dosti učene, a ti ljudje ne govorijo iz prepričanja, ampak hočejo le svoje namene zakrivati s takimi neosnovanimi trditvami. Kakor je bilo že poprej omenjeno, so le pre-pogosto žene vzrok, da njih možje pijančujejo. Marsikatera žena bi bila odvrnila svojega moža od pijančevanja, ko bi bila prijazna, ko je prvič prišel pijan domov. Dasi se možu pripisuje trdosrčnost, vendar bi se bil drugi dan gotovo sramoval svoje družice, ko bi bila o času njegove pijanosti ravnala prizanesljivo, mesto da si je prizadevala dajati mu kolikor mogoče grde priimke. Zares umestne so bile besede nekega poslanca deželnega zbora, kateri je rekel: „Za zboljšanje svojih živinčet radi trosimo tisočake, — le za izgojo naše mladine naj bi se nam zdelo škoda kaj žrtvovati?“ Narod, kateri se boji žrtvovati za vzgojo dece, je podoben onemu, ki je zakopal svoj talent, da bi ga mu nihče ne vzel. V najtesnejši zvezi z gospodinjskimi solami delujejo konsumna društva, ljudske kuhinje, prepoved prodaje in pitja žganja v tovarnah, in to tem uspešnejše, ako se ob enem omogoči, da dobe nižji sloji juho, kavo ali manj močno pivo po nizki ceni. Na Angleškem so ustanovili že veliko število (v Liverpoolu blizu 100) takozvanih „ljudskih kavarn“, katerih uspehi so res čudoviti. Od leta 1883. je „društvo proti pijančevanju“ ustanovilo na Nemskem v vsih večjih mestih — v Hamburgu 15 — takih ljudskih kavaren, v katerih se prirejajo ob nedeljah zvečer razne veselice. V Draždanah so v ta namen ustanovili nekak „ljudski dom“. V Petrogradu je ustanovilo „društvo treznosti“ 8 pivnic za čaj; tu mi je omeniti, da pravi Rus ne pije čaja zmesanega z rumom kakor je pri nas navada.

Velike važnosti so tudi mnogoštevilna društva, katerih namen je, svoje društvenike navajati k treznosti ali pa celo do tega, da se popolno vzdržé opojnih pijač. Leta 1813. se je ustanovilo v Bostonu prvo tako društvo ter prišlo proti

alkoholizmu boj, katerega je vedno bolj poostrilo. Za tem so jeli ustanavljati enaka društva na Angleškem in v Skandinaviji, v kateri je tedaj žganje silno gospodarilo. Ta društva so tako blagodejno vplivala, da je Norvegija dežela, v kateri je dandanes najmanj pijančevanja. To gibanje se je širilo z Angleškega na Dansko, potem v Nemčijo in v Švico. Kmalu zatem so se oglasili tudi v Avstriji sobojevniki, kateri so na Dunaji osnovali „društvo zoper pijančevanje“. Nekatera teh društev so imela zgolj človekoljubne, druga zopet bolj etično-teološke namene, vse pa jeden ter isti smoter: uničiti kugo, katera preti končati človeštvo. Neki dunajski zdravnik se je izrazil, da niso samo navadni pijanci iz nižjih slojev žrtve alkohola, ampak tudi ljudje boljših stanov, kateri bi pa z vso odločnostjo oporekali trditvi: da so „pivci“. Zatorej imajo največ vspeha prav ona društva, katera zahtevajo od svojih društvnikov popolno vzdrževanje alkoholičnih pijač, dočim nekatera zahtevajo le zmerno vživanje istih. Prvo društvo, katero je zahtevalo popolno vzdrževanje, se je ustanovilo na Angleškem leta 1832. in je sestalo iz početka le iz takozvanih „7 mož v Prestonu“. Naš namen ni zagovarjati pravila tega ali onega društva, kajti to so storila že itak sama v svojih spisih, ampak le vpoštevati, katera sredstva naj volimo z ozirom na pretečo nevarnost, na ljudsko obnašanje gledé pijančevanja, ravnanja države v tej zadevi, razširjenost in priljubljenost gotovih pijač in na ozir mogočega a toliko bolj škodljivega povrata.

Pri nas na Kranjskem se je že pred več leti ustanovila „družba treznosti“, ki ima sicer mnogo udov, a zelo malo vspeha.

Kako žalostno je v tem oziru pri nas, svedoči naj to, da je tako majhna dežela leta 1894. plačala 250.026 gold. naklade na žganje, katerega je bilo blizo $1\frac{1}{2}$ milijona litrov. Ko bi računali liter žganja le 60 kr., tedaj je Kranjska porabila za žganje nad cel milijon goldinarjev, dočim se je

za šolstvo istega leta porabilo 303.874 gld. Da to gorjé tudi pri nas grozovito napreduje, je dokaz, da se je leta 1892. izdalo za žganje skoro 30 tisoč gold. manj. Ko bi se bil milijon, s katerim so si ljudje kupovali nesrečo, razdelil inej 500 šol, bi bilo prišlo na vsako dva tisoč goldinarjev, kar bi več kakor zadostovalo za plačo učitelju in za razne šolske potrebščine. Kje pa so izdajki za pivo, vino in druge opojne pijače?

Država lahko zdatno omeji izdelovanje alkohola s tem, da določi mero, koliko bi se ga smelo največ napraviti, dalje s tem, ča prepove kuhati žganje doma ter s tem prepreči toli kvarno domače pijančevanje, da pomanjša število žganjaren kolikor mogoče in to v vedno večji meri, da ukaže žganjarne zvečer in po noči zapreti, da prepove prodajati žganje na up, da ostro kaznuje krčmarje, kateri bi mladotnim ali pijanim dajali žganja, in s tem, da se alkohol kolikor le mogoče očisti strupene primesi, takozvanega fuzla. Misliti bi bilo, da bi kolikor mogoče visoko obdačenje ali samoprodaja žganja imela precejšen vspeli, a ta bi bil jako dvomljiv; to bi državne blagajne precej oškodovalo, torej bi bilo težko izvedljivo, dasi bode morala država od tega plačevati s časom strašne obresti. Sedem držav v severni Ameriki, (na čelu država Maine) je brezpogojno prepovedalo prodajo opojnih pijač, — a vspehi niso nič kaj povoljni. Visoko obdačenje v Rusiji, Angliji in v Severnih zjedinjenih državah ni moglo zmanjšati pijančevanja, pač pa je samoprodaja v Švici isto precej omejila, kajti v letu 1885. je porabila oseba povprečno 10·26 l., v l. 1890. pa le 6·27 l. žganja. Dasi tvori v Rusiji davek na žganje precejšen del državnih dohodkov, vendar povzije mužik o praznikih in gotovih priložnostih precej žganja in se hitro popolno upijani.

Nedavno je ljudski prijatelj Tolstoj v drastičnih vzgledih pisal, da se slavnosti kmetov ne razlikujejo od onih pri izobražencih v drugem, kakor da se slednji pogosto še bolj upijajo in poživinijo. V 16 državah v severni Ameriki imajo

občine pravico dajati dopustila ali koncesije za točenje žganja. V Gotenbргу v Švediji je pokupilo neko človekoljubno društvo vse koncesije za točenje žganja ter jih potem oddajalo v manjšem številu in še to pod jako otežkujočimi pogoji. Gotenburski zistem so posnemala razna mesta Švedske, Norveške in Finske, in vseh je bil nepričakovan. Tu se je pokazalo, koliko uspeha je, ako se ljudstvo samo bori zoper to zlo, osobito tedaj, ako ga podpira država. Švedska, katera se je nekdanj smela imenovati dežela žganjarje v, je postala v kratkem dežela najtрезnejših ljudi. Leta 1829. je prišlo povprečno na vsakega prebivalca 46 l, a l. 1888. samo 6·9 l. Leta 1829. je bilo 173.124 žganjarnic (kjer se kuha žganje), leta 1887. pa samo še 173. Na Norveškem se je leta 1883. računalo povprečno 16 litrov žganja na osebo, a leta 1889. pa le 3·5 l. Kakor se je dognalo, porabi povprečno vsaka oseba v Avstriji na leto 13 l žganja v enem letu; toraj vse prebivalstvo okolu 520 milijonov litrov. Ko bi žganje računali le po 60 kr., znašalo bi to 312 milijonov goldinarjev. Recimo, da bi se ta strahovita svota skozi osem let plodonosno naložila, bi obresti zadostovale, da se vzdrži prav lahko vse šolstvo od samih obrestij. V Belgiji in Franciji, kjer se točenje žganja nič ne ovira, je v tem oziru še slabše.

Država tudi posredno lahko ovira to kugo s tem, da bi bolj slabo pivo, ki ima le po 2% alkohola, bilo ceneno in da bi se žganje nadomestilo s kavo, čajem, sploh s kako ceneno pijačo. Na Angležkem se je v dobi od l. 1852.—1887. poraba čaja, kave in kakave v isti meri povečala, kakor se je pomanjšala poraba žganja.

V pošte v pride tudi kazenska oblast države z omejitvijo osebnih prostosti, če tudi se s prej omenjenimi sredstvi niti od daleč ne more primerjati. Mari ne žali pijanec se svojim ostudnim obnašanjem nra vstveni čut svojih so državljanov, ter s tem stori kazni vreden čin? Francija, Anglija, Švedija in Norvegi ja, Avstrija (v Galiciji in Bukovini), Holandsko in Ita-

lija so sklenile zakone proti pijančevanju, v tem ko je Nemčija zavrгла enako zakonsko predlogo. Razven tega naj se deluje na to, da se pijančevanju udane osebe izroče zavodu, kateri naj bi se v ta namen ustanovili, a njihovemu gospodarstvu naj se postavijo varuhi. Angležki državni poslance Dalrymple je od l. 1893. dalje vedno in vedno priganjal na ustanovitev sličnega zavoda. Od l. 1880. imajo sicer Angleži nekaj zavodov, v katere naj bi se sprejemali proti malemu plačilu taki, ki bi se hoteli odvaditi pijančevanju, žal, da vspehi teh zavodov niso posebno znatni. V kantonu St. Gallen v Švici je v veljavi zakon, po katerem se vsprejemajo osebe, ki so se pijači vdale, v take zavode; taki ostanejo 9—18 mesecev v zavodu. V Nemčiji se je sprejel zakon, kateri določa, da se pijančevanju udanim ljudem postavijo varuhi. V resnici ima ta zakon mnogo hib, a vendar je vzročil precejšno zboljšanje. Kako pa je pri nas v Avstriji v tem oziru? Že od leta 1887. čaka rešitve zakonska predloga proti pijančevanju, a kljub priganjanju raznih strank, še do danes ni zagledala belega dne v obliki zakona.

Dolžnost človeške družbe je: na vse načine pomagati žrtvam alkohola, da se mu iztrgajo iz krempljev in rešijo pogina. Dokler je alkoholizem le telesna bolezen, ima prvo ulogo zdravnik. Ta počasi privaja bojnika, da bi se odvadil uživanja tega strupa, poskuša mu ga pristuditi s tem, da mu veleva uživati z alkoholom napojena jedila, daje mu bromkalija, majhne množine strilnina. ali ga celo hipnotizuje. Samo ob sebi je umljivo, da priporočajo sleparji obupajočim žrtvam razna tajna sredstva. Veliko je žganjarjev, katerim ni druge pomoči nego blaznica. Brez števila tava po svetu takih usmiljenja vrednih bitij, katerim po njihovi zunanosti sicer ni poznati, da bi bili zapadli groznim nasledkom žganjepitja, a je pričakovati vsak hip najhujšega. In vendar ne opusté iz lastnega nagiba grde razvade, katera strmoglavi v prepad nje in njihove družine.

Prvi zavod za alkoholikarje je ustanovil Turner leta 1854. v Mainu v Ameriki, a leta 1857. je bil že drugi v Bostonu. Izmej evropskih je oni v Lintorfu najstarejši. Sedaj je v Nemčiji 16 takih zavodov, nekaj jih je tudi v Angliji in v Švici; tudi deželna zborna na Moravskem in Spodnjem Avstrijskem nameravata oživiti enake naprave. Različna so sicer mnenja o uravnavi takih zavodov in o tem, kako naj se ravna z nesrečneži, a brezdvomno je: vsi taki zavodi delujejo z uspehom, kajti izmed 100 pijači udanih se jih 30 do 35 trajno odvadi te strasti. Uspeh v izpolnjevanju težavne naloge je tem večji, kolikor bolj se uživanja opojnih pijač vzdržuje osobje take naprave in to od najvišjega do najnižjega uslužbenca, od ravnatelja in zdravnika do najzadnjega sluga. V velikih blaznicah grofije londonske, v katerih je do 10.000 blaznencev in 1200 uslužbencev, morajo se vsi brez izjeme vzdržati vsakoršne opojne pijače. Bodočnosti čaka naloga, da bodo pijači udane osebe potom zakonodaje nadzorovane, in to njim, kakor njihovim družinam v prid. Na ta način bi dobile že sedaj obstoječe naprave, kakor tudi one, katere se imajo ustanoviti, zagotovljeno in postavno podlago za svoje blagonosno delovanje. Konečno je omeniti še dopustnega upliva države na zavarovalne družbe, katere naj bi dovolile manje premije zavarovancem, ki se vzdržujejo opojnih pijač. Na Angleškem jim dajejo nekatere zavarovalnice 8—10% popusta, ker se je dognalo, da taki učakajo višjo starost

Boj šole proti alkoholizmu.

Na kakošen način in s katerimi sredstvi se more šola bojevati proti alkoholizmu? Predno odgovorimo na to vprašanje, hočemo razmotrivati: kaj premorejo in kaj so dolžni storiti oni, katerih naloga je, z lepim vzgledom in z živimi besedami vzgojiti mladi zarod, da bode zmožen, premagati

težkoče prihodnosti. Ljudje, kateri so vsled svoje skušenosti izvoljeni vodje: tako duhovniki na leci, učenjaki na visokih šolah, kakor učitelji na najbolj oddaljenih vaških učilnicah, tako tudi mati, katera z ljubkimi besedami oskrbuje dete — vsi so v širjem pomenu naši učitelji. vsi delujejo takorekoč v šoli. Naš namen je pa tu govoriti o šoli v ožjem pomenu. Mnogoštevilni protestantovski pastirji so zelo uneti bojovníki v borbi proti alkoholu. Tudi katoliški duhovniki storijo marsikaj v tej zadevi, tako na leci, kakor tudi o drugih prilikah, saj je ravno njih naloga taka, da imajo največ priložnosti, uplivati na svoje župljane. Tu omenjam le zlatih besedij škofa dr. Koppa iz Vratislave, s katerimi je leta 1890. sklenil svoj pastirski list. On je zaklical ženam: „Kako žalostno bi bilo, da bi vam moral zaklicati: varujte se strupenega žganja! Pomislite, kako bi oskrunile svojo čast in ponižale svoj ugled, ko bi si oskrunile ustnice z žganjem. A vaša edina dolžnost ni istega se samo vzdržati, ampak sega še mnogo dalje. Pripravite svojim možem prijetno, všečno domače ognjišče; v hiši naj vladata red in snaga; skrbite, da pripravite svojim možem okusno, če tudi le priprosto hrano. Na ta način navadite može na dom in jih učite, da bodo iskali veselja doma, ne pa po zakajenih beznicah“. — Mej katoliškimi duhovniki imamo res mnogo krasnih zgledov. Na čelu „vzdržnostne lige križa“, katera je klicala duhovnike in lajike v boj proti nezmernosti in k delovanju za povzdigo verskega, socijalnega in družabnega življenja katoličanov, je stal nedavno umrlí škof Manning. V letu 1882. je štela ta družba na Angleškem in Irskem nad 180 tisoč članov. Pater Seling je dosegel v Osnabrüčku zares velikanske vspehe. Največ je pa storil v tej zadevi irski kapucin Mathew (1790.—1856.). Dasi so se marsikateri zopet pogreznili nazaj v prepad, iz katerega jih je on izvlekel, vendar so bili njegovi uspehi čudoviti. On je pričel delovati l. 1839. Vsaki teden je imel po dva govora proti vživanju opojnih pijač in v preteku 8 mesecev je storilo v Korku že 150.000

ljudij obljubo vzdržnosti. Dokler je on deloval, je narastlo število društvenikov „irskega društva vzdržnosti“ na 2 milijona. V teku 2 let (1839.—41.) se je poraba žganja od 11·2 milijona zmanjšala na 6·9 milijona galon, število jetnikov v vpreiskovalnem zaporu pa od 36.392 na 21.790, število obsojenih hudodelcev pa od 12.409 na 9297. Lahko torej rečemo: „Častno je opravljal svojo učiteljsko službo!“

Naloga šole v Avstriji.

Predno hočemo govoriti o nalogi šole v Avstriji, zdi se nam potrebno, nekoliko bolj površno ogledati si naše šolstvo, ker šole potem bode nam jasno, koliko bi šola lahko dosegla. V Avstriji je dandanes gotovo nad 20.000 šol. Leta 1893/4. je bilo v Avstriji brez Ogerske 322 srednjih, 442 meščanskih in okolu 19.000 ljudskih šol. Na teh šolah je bilo blizu 4 milijone slušateljev in učencev in nad 80 tisoč profesorjev in učiteljev. Ko bi tedaj vsaki izmed teh 80.000 učnih močij vsaj jedenkrat na leto izustil le nekaj besedij proti žganje-pitju, kak vspeli bi se v kratkem pokazal; saj bi mladenči kmalu, ko zapusté visoke ali srednje šole, imeli priložnost, vplivati na javno življenje. Koliko večjega vpliva je pa ljudska šola tako radi velikega števila učiteljev, kakor tudi učencev. Le pomislimo, da ima ljudsko-šolski učitelj pred seboj otroška srca, katera so tako zelo dovzetna za vsako besedo; res se mnogo dobrih naukov sčasoma pogubi, a jedro dobre vzgoje pri najmanjši ugodni priliki zopet vzkali in obrodi dober sad. Nikakor s tem ne pretiravamo važnost ljudske šole v boju proti alkoholizmu in pri vplivu na javno življenje. Po številnih strugah teko nagibi proti središču, kjer izražajo konečno značaj ljudstva, njega mnenje in mišljenje. Kar se tu dobrega ali slabega določi, povrača se nazaj na ljudsko šolstvo. in na njega oporo: na učiteljstvo. Kakor se učitelj brez svoje škode

ne sme povzdigovati samega sebe nad družbo, v kateri se giblje, tako tudi ni misliti, da bode on mogel popolno predrugačiti družbo s svojim delovanjem. Pač pa bode vesten učitelj izvrševal z jako velikim uspehom svoj časten poklic v tem oziru, kajti pri jako majhnem trudu mu bode mogoče doseči več, nego so mnogi storili z največjim naporom. Da bode pa njegovo delovanje zares uspešno, paziti mu je na to: da daje sam, kakor tudi vsa njegova družina, lep zgled, da poučuje ne samo mladino ampak tudi odrasle ter vpliva v tej zadevi na nje, da pozitivno deluje pri društvi treznosti in vzdržnosti in da tudi otroke navaja na te čednosti.

Obnašanje učitelja.

Vpliv učiteljevega obnašanja in njegove družine na visokih, srednjih in večrazrednih šolah je precej malenkosten, ker v takih krajih se učitelj po končanem pouku takorekoč odteza pogledu svojih učencev; tu je zveza šole s starši in otroci prav rahla. Če tudi v takih razmerah ni mogoče toliko vplivati s svojim zgledom, vendar je prvi pogoj, da učitelj nastopi v šoli povsem trezen. Učitelj, kateri stopi pred svoje učence z zabuhlimi očmi in znaki v gostilni prečute noči, pokvari pri svojih učencih v enem hipu več, nego bode mogel v več tednih popraviti, naj jim že potem še tako ognjevito priporoča treznost. Vsak učitelj naj bode prepričan, da imajo otroci kaj bistre oči, da zapazijo vsako njegovo napako. Veliko večjega vpliva v tem oziru je pa učiteljevo vedenje v manjših krajih. Ako pomislimo, da službuje na takih šolah nad 30.000 učiteljev, pokaže se nam, kolikega vpliva je ta faktor. Koliko dobrega stori lahko tako število izobraženih mož s svojim zgledom tako v šoli kakor zunaj nje. Kako lep zgled celi občini je učitelj, kateri ni večen gost vaše krčme,

učitelj, katerega vidi občinstvo le v krogu svoje družine ali o prostem času na šolskem vrtu. Kako blagodejno vpliva na celo občino učitelj s svojo zmernostjo, varčnostjo, snažnostjo in redom v svoji družini! Zeló bi se motil, kdor bi mislil, da je mogoče 14 dnij bivati v občini, da bi ga ljudstvo ne presodilo popolnoma. Kdor je bival dlje časa na deželi, vé, da ljudje v malih krajih takorekoč tudi skozi zid vidijo.

Nekateri alkoholovi prijatelji bodo sicer zmernega učitelja zbadali in smešili, češ, da je samosvoj skopuh, a kmalu potihnejo in zasluženje dotičnega bode tem večje. Zasmehovanje se umakne molčanju, zlasti tedaj, ako bomo prvo pobijali s premišljenim in mirnim poukom. Učitelj, ki bi bil radi svoje zmernosti zasmehovan, naj se spominja besedij imenitnega zdravnika, ki je rekel: „Nevolja, ki nas obide radi zasramovanja, katero moramo prenašati nasprotniki alkohola, izgine takoj, kakor hitro smo si v svesti; da vstrajno in z neomajanim prepričanjem delujemo za dobro in koristno stvar“.

Vpliv učitelja na šolsko občino in na stariše.

Skušnja uči, da je ljudstvo tembolj naklonjeno šoli, kolikor bolj taktno postopa učitelj in kolikor več ima isti ugleda. Moder učitelj lahko ljudstvo tako vlada in pripravi do tega, da se isto veliko bolj zanima za šolo, nego zahtevajo postavne določbe.

Učitelj naj pospešuje snovanje kmetskih bralnih društev in ustanavljanje ljudskih knjižnic. Kjer so taka društva, je lahko prirediti zabavne večere, pri katerih bode imel učitelj priliko, poučevati ljudstvo o škodljivosti žganja. Tu bode lahko ljudstvu razlagal, kako vpliva žganje na človeško telo, koliko ima redilnih snovij in kake so posledice žganjepitja za sedanjí in prihodnji rod. Kjer so razmere ugodne, naj ne zamudi učitelj prilike, da zbira mladino po letu za kopanje in pla-

vanje, po zimi za drsanje; na tratini blizo kopališča naj otroci igrajo skupno otroške igre, ki se pri nas le preveč zanemarjajo, ter naj prepevajo pesni. Na ta način bode si mladina krepila dušo in telo ter se privadila počteno se zabavati, mesto da bi se pozneje potikala po zaduhlih krčmah. Žalostna istina je, da je ponekod zginilo lepo ubrano petje narodnih popevk ter se umaknilo surovemu rujovenju nesramnih pesnij. Vlada naj bi skrbela, da se napravijo pri šolah kmetijski tečaji za šoli odrastlo mladino; te tečaje naj bi obiskovali mladeniči od 16. leta dalje. Marsikdo bode zmajeval z glavo, meneč, da ni mogoče takih mladeničev privabiti v šolo, a vara se zeló.

Pisec teh vrstic je sam poskusil napraviti tak tečaj. Posrečilo se mi je, da sem imel vedno večji krog mladeničev okolu sebe. Spominjam se prvega dne. Prišlo je le kakih 10 mladeničev, nekateri iz radovednosti, drugi zopet radi tega, ker ravno niso vedeli, kaj bi počeli v nedeljo popoldan. Pomenkoval sem se to ali ono ž njimi, peljal jih na šolski vrt ter jim tu marsikaj razkazoval in jim konečno ponudil knjig za čitanje. Nekateri so se zveselili moje ponudbe, drugi, bolj malomarni, jo odklonili z izgovorom, da nimajo časa za branje. Potem sem jih povabil na prihodnjo nedeljo rekoč, da se še kaj pomenimo in da jim posodim drugih knjig. Drugo nedeljo sem v pogovore vpletel nekaj kmetijskega pouka, in tako sem nadaljeval; postali smo nekaki prijatelji in število obiskujočih je postajalo vedno večje. Pricakoval sem veliko uspeha, žal, da nisem videl sadu, ker sem moral prekmalo oditi iz tistega kraja.

Mladeniči v dobi od 16.—21. leta so v največji nevarnosti, da podivjajo in se udajo žganjepitju. Le tedaj je upati, da se rešijo te kuge, ako so v dotiki z izobraženim človekom, katerega ljubijo ter se ob enem pred njim sramujejo. Zatorej naj merodajni krogi uvažujejo: bili ne bilo umestno podpirati učitelje, kateri bi hoteli napraviti kmetijske tečaje

za šoli odrastlo mladino? V inestih imajo rokodelski vajenci obrtno-nadaljevalne šole, zakaj ne bi skrbeli za kmetško mladino? Ko bi taki tečaji ne imeli družega vspcha, kakor da bi zabranili posurovelost mladine, bi bili novci, ki bi se izdali za nje, jako plodonosno naloženi. Marsikaterega mladeniča bi rešili iz krempljev alkoholizma, zginila bi ona divja razveseljevanja, s katerimi se dandanes posvečuje nedelja po zaduljih beznicah. Kjer delujeta učitelj in duhovnik složno, dogovorita naj se, kako se bodeta borila proti pijančevanju, in dosegala bodeta tem lepše vspehe. Učitelj naj se obrne do mater, katere imajo takorekoč večji vpliv na nravnost nego očetje; stariše naj opozarja na nevarnosti, ki preté njihovim otrokom na duši in na telesu, opozarja naj jih, da bodo imeli otroci tem večje nagnenje do zločinov, čim bolj se bodo očetje zalivali z žganjem; deluje naj na to, da bodo šolska oblastva zabranjevala otrokom udeležbo pri svatbah, pogrebščinah in sedminah ter zahajanje v krčme. Mladim zakonskim naj razloži, na kako naraven način pride alkohol v otroško telo, če ga pije doječa mati; konečno naj z vsemi mogočimi sredstvi pobija grozno razvado brezumnih mater, katere dajejo jokajočim otrokom žganja, da jih s tem pomirjajo.

Sodelovanje učitelja pri prizadevanjih za zmernost.

Kot tretjo točko smo navedli željo, naj učiteljstvo deluje intenzivno v boju proti alkoholu. Nikakor še ne zadoštuje, da je isti član kake družbe zmernosti ali treznosti, ampak dolžan je dajati drugim lep zgled, delovati v svojem okolišu za prosep družbe, nabirati društvenikov, razširjati in tolmачiti društvene spise in skrbeti, da tudi šolska mladina pristopa društvu, kolikor je to dovoljeno po šolskih zakonih. Na Finskem deluje učiteljstvo s tako vnemo, da se je ustanovila podružnica „društva prijateljev treznosti“, in sicer edino

iz učiteljev in učiteljic. Na Norveškem je društvo, katerega udje se popolnoma vzdržujejo vživanja alkoholičnih pijač; to društvo ima sedaj že 800 podružnic in 95.000 udov; mej podružnicami je 34 ženskih in 36 otroških podružnic s 6000 udi. V kantonu St. Gallen je nastala podružnica „mejnarnodnega društva zoper pijančevanje“, katere udje so sami gimnazijci. Najbolj velikanska je pa organizacija takih društev na Angležkem. Leta 1847. je daroval neki John Hope 600.000 gld. z namenom, da bi se ustanovilo društvo: „Angleška liga mladostnih vzdržencev“. Leta 1856. se je ustanovilo tako društvo v Londonu. Sedaj je v Britaniji blizu 19 000 takih društev, imenujejo se „Bands of Hope“ ter štejejo blizu 3 milijone udov. Ta društva imajo 12 stalno nastavljenih potovalnih učiteljev, kateri hodijo po vsej deželi, da poučujejo po šolah o posledicah žganjepitja in o potrebi vzdržnosti. Društva so izdala brošuro fizijologa Richardson-a v sto in sto tisoč izvodih, katere so učitelji in šolarji prav pridno kupovali.

Pri nas sicer tla niso tako ugodna, da bi učiteljstvo ustanovilo tako društvo, pač pa je njega naložba, da poučuje ljudstvo o škodljivosti žganjepitja. Zadnji kongres (v Kristijaniji l. 1890.) vsih društev starega in novega sveta je pripoznal, kolike važnosti je pouk, in vsled tega izdaja od l. 1891. dalje mesečnik z imenom — „mejnarnodni mesečnik za zatiranje pijančevanja“. Dokaz, da nobena država ne sme več prezirati nevarnosti, je prav ustanovitev mnogih društev, naj imajo to ali ono ime, dalje nebroj udov, kateri s prepričanjem delujejo ravno radi tega, ker ta bolezen tako zelo zajeda človeški rod.

Konečno je omeniti veliki pomen, kateri imata učiteljstvo in šola, ako se z veseljem udeležujeta naprav postavo-daje, zboljšanja odnošajev in temeljitega predruagačenja javnega mnjenja.

Kot izvor stremljenja mislimo si udeležbo učiteljstva in šolskih oblastev pri vsih napravah, katere imajo namen za-

treči posurovelost mladine. Vse naprave, katerih namen je v mladini vzbujati zmisel za red in snago, za varčevanje, opuščanje brezmiselne nezmernosti, naj si že bodo potem jaslica, otroški vrtec ali igrališče, gojenje godbe, napravo šolskih hranilnic, izdaja dobrih knjig, dobre šole za odrastlo mladino, ali poučna predavanja, bodo z vspehom zatirale to zlo.

Pouk v boju proti pijančevanju.

Pod tem zaglavjem hočemo govoriti o četrti želji, katera je: naj bi učiteljstvo v šoli mej poukom posredno delovalo proti pijančevanju. V Švici sta odlična moža, jeden učitelj prava, drugi učitelj medicine, ognjevito delovala proti razvadi pijančevanja. Morebiti bode ondotne Eskulapove učence spodbujalo k nadaljnemu razmišljanju to, da je alkoholizem v Švici pri vsakem desetem umrlem možu, pri onih od 40—50 l. pa že pri vsakem šestem, če že ne glavni, pa vsaj stranski vzrok smrti, kakor kažejo statistični podatki. Bodoči uradniki bodo strmeli, da je le 3 milijone prebivalcev, in če tudi se prišteje še precejšno število ptujcev, leta 1890. povžilo vina za 100, mošta za $12\frac{1}{2}$, piva za 44, žganja za $18\frac{1}{2}$ milijona torej v vsem skupaj za 175 milijonov frankov opojnih pijač, tedaj 3 krat toliko, kakor porabi Avstrija za ves pouk. Na visokih šolah v Nemčiji se bori precejšnje število fizijologov in klinikerjev proti pijančevanju. Če računimo, da stotine in stotine dijakov izdà za pivo vedno le po pol goldinarja na dan, torej 150 do 170 gl. na leto, smelo trdimo, da bi si s temi novci tisoče in tisoče ljudij znatno izboljšalo bedno stanje. Tudi na avstrijskih visokih šolah bi bila tu in tam umestna kaka beseda proti pijančevanju, če tudi bi se morda smatralo za predrznost, spodkopavati § XI. pivske postave. Na visokih šolah v Upsali in Kristijaniji so se pa vendar ustanovile družbe treznosti. Na podlagi njihovih pravil iz leta 1889. se je usta-

novil dijaski dom. Visokošolec Andresen je leta 1844. pričel boriti se zoper pijančevanje, in ravno on je bil prvi bojevnik in vzročitelj gibanja proti pijančevanju.

V naslednjih vrsticah, hočemo bolj natanko premotrivati, v koliko je mogoče predpisane predmete vporabiti v boju proti pijančevanju. V kolikem obsegu je gojiti stvar na gimnazijah in realkah, ne bomo posebej razlagali, ker se lahko spozna iz tega, kar povemo, kako se ima postopati pri pouku posameznih predmetov. Da se bode treba pri pouku ozirati na to že tako skelečo rano, je razvidno indirektno iz odgovora, kateri je dobilo „društvo zoper pijančevanje“ od deželnega šolskega sveta na Češkem. Ako najvišja šolska oblast dežele, v kateri stoji ljudsko šolstvo na relativno jako visoki stopinji, pripozna važnost takega delovanja in je pripravljena storiti kolikor mogoče, da bi vršila šola v tem oziru svojo dolžnost, gotovo s tem pripozna prostodušno, da ima prav šola še veliko nalogo, boriti se proti napominanem sovražniku. Zatorej upamo, da se nam ne bode štel v zlo, ako o tem še nadalje razpravljamo.

Pouk učiteljskega naraščaja.

Učiteljišča naše države vzgajajo nad 9000 pripravnikov. Povprečno jih vsako leto skoro četrтина, torej nekako 2000, nastopi svoj poklic. Kak učinek bi imelo dejstvo, ako bi vsako leto 2000 za ta poklic zadostno poučenih in za stvar vnetih bojevnikov preplavilo naše cesarstvo. Opravičena je torej naredba naučnega ministerstva, ki velevala, naj se učitelji vseh učiteljišč pri pouku gojencev prav resno bavijo s tem socialnim problemom. Učni načrt za učiteljišča (organizacijski statut k ministr. ukazu z dne 26. maja 1874) v § 17. sicer gledé na pouk veronauka nima natančnih ukazov. Že pri tem pouku naj veroučitelj govori o pijančevanju, in sicer z mo-

ralnega stališča. § 18. določa gledé na pouk v vzgojeslovju in ukoslovju spoznanje človeka, njegovih močij, smotra in sredstev za njih razvitje. Pri tem pouku ima učitelj zares veliko prilžnost, da opozori gojence na vpliv alkohola na fizično življenje, na hude spačenosti, katere izvirajo iz pijanosti, dalje na vzgojna pravila, kako omejevati to zlo, opozoriti ga na nevarnost, ki preti posameznemu ali celi družbi, in konečno na sredstva, katera vporabljata človeška družba in država proti tej razvadi.

Preidimo mimo jezikovnega pouka, zemljepisja in zgozdovine, pri katerih bi se dalo tudi kaj omeniti, na pouk v naravoslovju. § 24. določa, naj se pri tem pouku učenci dovedejo do tega, da poznajo notranji ustroj človeškega telesa, delovanje raznih organov in razvoj človeka v otroški dobi. V II. letniku naj bi se obravnavalo zdravstvo; pri tej priliki ima za stvar vnet učitelj največ prilike, prepričati gojence o splošni škodljivosti alkohola. Učitelj naravoslovja — to velja za vse učitelje srednjih šol, tudi za one, ki predavajo o dušeslovju — naj natančno razloži vpliv alkohola na življenski proces v centralnem organu človeškega telesa. Po navodu fiziologa Gaule-ja so poskušali, kak vpliv ima alkohol na premikanje in občut. Pri poskušnjah so se pokazali sledeči nasprotujoči si pojavi:

1. mala množina povžitega alkohola povzroči, da se zmanjša gotovost občutja, večja množina pa isto popolno zamori.

2. mala množina vzroča, da se poveča hitrost, s katero se občutje spremeni v pregibanje, a večja množina to zmožnost do cela uniči.

3. po zavžitju male množine se sicer poveča gotovost gledé na smoter, po zavžitju večje množine pa v konečnem štadiju premikanje popolno izostane. Iz tega je razvidno, da v tem, ko se poveča hitrost sklepanja, oslabi ali celo umrtvi zmožnost; ta prikazen je skoro neumljiva, dasi nam je ke-

mična sestava alkohola $C_2 H_6 O$ popolno znana. Prijatelji alkohola ne govorijo samo o morebitnem, ampak celo o istinitem povečanju življenske sile, katero je po njih mnenju posledica uživanja alkohola, in trdijo, da je tisto odvisno od njegove množine. Nasprotstvo, katero se nam pokaže pri poskusu, je le navidezno, in mnenje alkoholovih prijateljev napačno. Pri zdravih živcih ni naglost, vsled katere gibanje sledi občutku, posebno velika. Hitrost se poveča, ako gorenje dele živčevja nekoliko okrnimo ali poškodujemo; ako pa celo jeden del možganov odvezamo, postane ta hitrost največja. Vsled zavžitja male množine alkohola postanejo le gornji deli živčevja nedelavni, kolikor večja pa je množina, toliko večji del možganov postane nedelaven, in po zavžitju zelo velike množine postane celo živčevje neobčutno. To tudi podkrepi poskus z dvema žabama. Ako jedni odvezamo takozvane velike možgane, jo potem zbodemo z iglo, hipoma skoči, ne da bi si volila kraj, kamor skoči. Vzamemo si drugo žabo, katera ima nepoškodovane možgane, ter jo zbodimo. Ta bolj počasno odskoči ali pa se celo potuhne; ko bodemo hoteli pogledati, zakaj ne skoči, stori to takoj a sigurno proti skrišću.

Zakaj zavžitje alkohola povzročuje vedno poželjenje po alkoholu i nekak povečan čut zadovoljstva? Sloveči J. Gaule pravi, da je normalen človeški organizem kompleks (obseg) kemijskih prenosov, pri kateri se vedno pojavlja prožnost, katera se premeni v moč življenja. Organizem potrebuje te moči, da more uspešno vstrajati proti močem, katere od zunaj delujejo nanj. Pri normalnem stanju so si nasprotne moči v nekakem ravnovesju. Ako se zmanjša naša moč, pravimo, da nas je osoda potrla; ako se pa ista poveča, z nekakim zadovoljstvom premagamo vse ovire. Ker pa alkohol v vsih slučajih naše čute okrne, smatramo nam nasproti delujoče sile za manjše nego so v resnici; tako nastane oni čut, ki nas

navdaja z nekakim zadovoljstvom, kakor da bi v resnici premagali ovire. Devet deset in alkoholikarjev išče takega čuta zadovoljnosti. Res imenujejo to počitek po truda-polnem delu in pozabljenje skrbi, a žal, da je ta čut varljiv in se pri najmanjši poskušnji razkadi v nič. Iz trditve: kolikor večja je hitrost premikanja, toliko bolj negotova je zmožnost, doseči smoter, je lahko umeti kazenska hudodelstva. Žaljen pijanec se razhudi, prej nego v normalnem stanju, mahne z nožem proti nasprotnikovi roki, a ne zadene slednjega po roki ampak v prsi.

V II. letniku učiteljišča je mogoče pri nauku o organski in anorganski kemiji, o alkoholovem vrveži (vrenji), o destilaciji, o odstotni primesi alkohola različnih pijač, o važnosti beljakovine, maščob in ogljikovih hidratov pri hranitvi telesa, o pravi redilni vrednosti alkoholičnih pijač i t. d., vspešno delovati proti alkoholizmu. Z ozirom na razliko množine alkohola je sestavil fizijolog Rosenthal to-le tabelo:

pivo ima v 1000 delih najmanj	37·7	največ	82·4	delov alkohola.
vino „ „ „ „ „	99·3	„	195·5	„ „
žganje „ „ „ „ „	495·0	„	770·0	„ „

Imamo sicer tudi slabейše pivo, ki ima le 20% in takozvano „Guttemplersko pivo“, ki ima le 1½% alkohola. Pravo bavarsko pivo ima 4, 5 do 6% alkohola.

Življenje je takorekoč neprestano gorenje, katero povzročuje kisik, ki pride v telo ter neprenehoma vpliva nanj. Važno je torej, kako gorivo izberemo, da je polagamo na ta ogenj. Beljakovina (protein), snov, ki ima v sebi dušik, ima namen; nadomestiti porabljene snovi, torej tvoriti organske plemenine; maščobe in ogljikovi hidrati (sladkor in škrob) pa toploto. Za življenje so te snovi neobhodno potrebne. Razven imenovanih snovij imajo živila v sebi tudi pepel, leseno vlaknino in vodo. Kdor hoče natančno soditi o redilni vrednosti raznih živil in pijač, naj si napravi 14 papirnih trakov, kateri so po 20 cm dolgi in 1 cm široki. Vsak trak naj raz-

deli v 100 po 2 mm širokih delov. 10 trakov rabi naj za živila, 4 za pijače. Različne snovi, iz katerih sestojе jedila in pijače, označi naj z barvami kakor sledi: pepel s črno, beljakovino (protein) z rudečo, maščobo z rumeno, ogljikove hidrate z zeleno, lesne vlaknince s sivo in vodo z blede višnjevo. Posamični traki naj kažejo:

1. pusto meso: (stop. 2 mm.) $1\frac{1}{4}$ stop. črno, 18 rudeče, $5\frac{3}{4}$ rumeno, 75 višnjevo barvo;

2. mastno meso: $\frac{1}{2}$ stop. črno, 10 rudeče, $45\frac{1}{2}$ rumeno, 44 višnjevo;

3. pust sir: 5 stop. črno, 35 rudeče, 8 rumeno, 2 zeleno, 50 višnjevo;

4. kurja jajca: 1 stop. črno, $14\frac{2}{3}$ rudeče, 12 rumeno, $\frac{1}{3}$ zeleno, 72 višnjevo;

5. maslo: 98 stop. rumeno, 2 višnjevo;

6. surovo maslo: 2 stop. črno, $\frac{1}{2}$ rudeče, $87\frac{1}{2}$ rumeno, 10 višnjevo;

7. sladkor: $\frac{1}{4}$ stop. črno, $99\frac{3}{4}$ zeleno;

8. pšenična moka: 1 stop. črno, $10\frac{1}{2}$ rudeče, $1\frac{1}{2}$ rumeno, $72\frac{1}{2}$ zeleno, $\frac{1}{2}$ sivo, 14 višnjevo;

9. bel kruh: 1 stop. črno, 8 rudeče, 1 rumeno, $44\frac{1}{2}$ zeleno, $\frac{1}{2}$ sivo, 45 višnjevo;

10. krompir: 1 stop. črno, $1\frac{3}{4}$ rudeče, $\frac{1}{4}$ rumeno, 21 zeleno, 1 sivo, 75 višnjevo.

Pri sledečih pijačah znači rumena barva alkohol in sicer:

1. navadno pivo: $\frac{1}{3}$ stop. črno, $\frac{1}{3}$ rudeče, 4 zeleno, 4 rumeno, $91\frac{1}{3}$ višnjevo;

2. poresko vino: $\frac{1}{3}$ stop. črno, 9 rumeno, 2 zeleno, $88\frac{2}{3}$ višnjevo;

3. madejra: $\frac{1}{3}$ stop. črno, $15\frac{2}{3}$ rumeno, 10 zeleno, 74 višnjevo;

4. žganje: 35 stop. rumeno, 65 višnjevo.

Takoj na prvi pogled opazimo, da pri trakovih, kateri značijo pijače, zginejo snovi, katere so telesu najpotrebnejše.

Na zadnjih 4 trakovih sta izginili rudeča in rumena barva (za maščobo) popolnoma in na njih mesto sta stopili višnjava in rumena za alkohol.

V III. in IV. letniku učiteljišča se poučuje kmetijstvo. Ko učitelj govori o poljskih pridelkih, lahko opozori gojence na to, koliko se istih porabi za izdelovanja žganja in drugih alkoholičnih pijač. Na ta način se uničuje velika množina najpotrebnejših živil. Dr. Bode je v svojem spisu: „Kaj odteguje izdelovanje alkohola živežu ljudstva“ navedel, da je l. 1889/90. porabil vsak prebivalec nemške države povprečno $106\frac{1}{2}$ l. piva, $4\frac{1}{2}$ l. 100 stopinjskega žganja in $6\frac{1}{2}$ l. vina. Za izdelovanja žganja (špirita) se je porabil 16. del rži in $\frac{1}{3}$ krompirja. Dve tretinji pridelanega ječmena so porabile pivovarne za izdelovanje piva. Leta 1890. je bil uvoz žita v Nemčijo tolikošen, da je prišlo na leto 65 funtov žita in moke na osebo. Ko bi se bilo žito, iz katerega se je izdeloval alkohol, porabilo za kruh, bi dobil vsak prebivalec $65\frac{1}{2}$ funta kruha. Če računimo prebivalstvo na 50 milijonov ljudi, bi Nemčiji ne bilo treba iz inozemstva naročiti 32 milijonov meterskih centov žita. V službi alkoholizma, to je takih ljudi, kateri se pečajo z izdelovanjem alkohola, je v Nemčiji $1\frac{1}{2}$ milijona delavcev, to je nekako vsaki 14 človek, ki je sposoben za delo. Letni izdajki za alkohol znašajo v Nemčiji nad 1 milijardo gold., za osebo povprečno nad 40 gold. ali nekako 1 desetino povprečnega letnega zaslužka; ti izdajki so 30krat večji kakor oni, katere žrtvujejo država in občine za uboge.

V § 2. organizacijskega statuta učiteljišč se omenja pouk v gospodinjstvu, dasi zanj niso odločene posebne ure, ker se ima gradivo obravnavati pri posameznih predmetih. A tudi pri tem pouku je mogoče mnogo storiti proti alkoholizmu.

Pouk v ljudski šoli v boju proti alkoholizmu.

Podajmo se v ljudsko šolo. Takoj v veži zapazimo v nekaterih šolah na stenah lepe reke o snagi, zmernosti, pridnosti i t. d., a tudi kjer tega ni, uverita nas lep red in snaga, da si je učitelj svest svojih dolžnostij. Kako in kedaj naj učitelj vpliva proti alkoholu?

Pri pouku v veroznanstvu se nam kaže veroučitelj unetega bojevnika proti alkoholu; obžalovati je le, da marsikedaj gole dogme odrivajo v srce segajoče besede moralnega pouka. Ravno verouk daje učitelju zares neizčerpljiv vir za boj proti alkoholu.

Pri petem poglavitnem grehu govori veroučitelj o požrešnosti. Kako lahko naslanja svoj pouk na reke sv. pisma, n. pr.: „Ne upijajte se z vinom, v katerem je nečistost“, Ef. IV. 18. Po dnevi živimo pošteno, ne pri pojedinali in pijančevanju, ne v spalnicah in nečistosti, ne v prepiru in nevošljivosti. Rim XIII 13. itd. Ako govori veroučitelj o zmernosti, navaja lahko zgled iz starega zakona, kakor: vesoljni potop, Sodomo in Gomoro, Noeta, Ezava in svetopisemskega bogatina, ter primerja vse to s sedajnostjo. Sveto pismo govori o zmernosti sv. Janeza Krstnika, Simsona, Nazirejcev in Rehabitov, in to ne brez namena.

Mnogo je še svetopisemskih izrekov, na katere se lahko opira, kakor na pr. III. Mojzes X. 9. — IV. Mojz. 113. — sodniki XIII. 4. 7. 14. — pregov. XXIII. 29—32 itd. Svareč glas kateheta naj pa doni tudi do starišev izročene mu dece, in to prav pogosto.

Državni šolski zakon pravi: da je naloga ljudske šole, otroke vzgajati nravno-versko, razvijati jim duševne moči, oskrbovati jih s potrebnimi znanostmi in zvedenostmi v nadaljno izobraževanje za življenje in dajati jim pravo podstavo, da bodo enkrat vrli ljudje in državljani. Že ta zahteva sama

na sebi vелеva učiteljstvu ne le, da naj vso pozornost obrača na nevarnosti, ki človeštvu preté vsled alkoholizma, ampak, da naj pri vsaki priliki jasno govori o tej nevarnosti in o načinu, kako jej priti v okom; nadalje naj hvali čednost in zmernost.

Učni črteži so, tako za posamezne kronovine, kakor za posamezne vrste ljudskih šol, jako različni, torej jih tu ni mogoče natančno razmotrivati; vsled tega naj služi našemu namenu nekako bolj splošno navodilo.

V prvih 2—3 šolskih letih naj učitelj bolj indirektno deluje proti alkoholu s tem, da navaja učence na red, snago in zmernost ter jih odvrča od žganjepitja. V 4. in 5. šolskem letu naj bode to delovanje že bolj intenzivno; pri realijah se nam premnogokrat ponuja prilika omenjati te kuge. Nikoli učitelj ne sme zanemariti te prilike, zlasti pa še na šolah, kjer otroci z dvanajstim letom prestopijo v ponavljalno šolo, V 6.—8. š. letu ima pa učitelj mnogo priložnostij, govoriti o tem ter navajati učence k zmernosti. Kako lahko mu je vplesti v pouk vzpodbujajoče zglede, kateri potem ostanejo deci celo življenje v spominu. Koristno je navesti imenitne osebe, katere so se odlikovale po svoji zmernosti. Da bode pa učitelj mogel vspešno vršiti svoj posel, ne zadostuje mu samo ono, kar si je pridobil na učiteljišču, treba mu je, da temeljito proučava spise, kateri so naperjeni proti alkoholizmu; tacih spisov naj bi ne manjkalo v nobeni šolski knjižnici, ne na deželi, ne v mestih.

Porabi naj modro tudi skušnje, katere si je pridobil v teku svojega službovanja. Samo ob sebi je umevno, da mora vse to prilagoditi razumu svojih učencev, kar mu ne bode delalo težav, ako bode sam preverjen o nevarnosti, ki preti človeštvu po alkoholu.

Kakor sem že v začetku omenil, naj bi na nobeni šoli na deželi ne bilo brez pouka v sadjarstvu ali sploh v kmetijstvu, kajti to bi koristilo v gmotnem kakor v moralnem

oziru. Mladina bi se tu navajala porabiti svoj prosti čas pri izgoji sadunosnega drevja, ob enem bi se pa pri pouku o porabi sadja lahko delovalo proti žganjepitju. Kako blagodejno vplivajo taki kurzi, pokazalo bi se v malo letih. Ako bi oblastva žrtvovala na leto le nekaj tisočakov za tak pouk, kolike obresti bi s časoma donašali ti novci!

Pri jezikovnem pouku naj bi se bolj pogosto rabili berilni sestavki o zmernosti, kakor pa oni, ki hvalijo vinsko trto. Pri obravnavi abstraktnih in konkretnih pojmov se kaj lahko preide od čednosti na zmernost, katero je vedno in vedno priporočati. Posebno je pa treba prepričati otroke premožnejših starišev, da bogatinec nima hujšega sovražnika nego je postopanje — lenoba. Proti temu sovražniku ni drugega orožja nego delo — ali pa alkohol. Kako žalostno je stanje istega, kateri se bojuje z alkoholom proti temu sovražniku! Sploh pa lahko porabimo vsak predmet v dosego svojega namena. Pri računstvu n. pr. lahko preračunimo, koliko bi se na najlažji način lahko prištedilo; kako velika svota bi bila koncem leta, ako le vsaki dan nekaj malega izdamo za alkohol. Ko govorimo o občini, lahko pripomnimo, koliko svoto bi si občani lahko prištedili, ko ne bi po nepotrebnem izdajali denarja za alkohol. Pri tej priliki lahko učitelj bolj odrastlim otrokom pripoveduje o nekdanjih tužnih razmerah v Švediji in o onih 20 možeh, ki so leta 1865. pisali občinskemu predstojništvu: „Nравnost in blagostanje mej delavci v naši občini imata jako hudega sovražnika in ta je: alkohol. Nikakor pa nista opojna pijača in vedno večje obubožanje temu vzrok, kajti to vzročujejo tudi vedno rastoče nerodnosti, slabi zgledi, priložnost in zapeljevanje k slabem; to so posledice posedanja v gostilnah in žganjarnah. Proti tem pa ne bodo mogle niti postavne določbe, niti policija nič storiti, dokler bodo smeli točiti žganje posamezniki, kateri izkoriščajo množico, jo nagovarjajo k pijančevanju brez ozira na starost ali na uboštvo svojih gostov“.

Umestno bilo bi povedati mladini, da si je Gothenburška družba zmernosti pridobila pravico skoro do vsih gostilnic in jih potem polagoma mnogo odpravila. Nasledek tega je bil, da je bilo že po preteku 5 let mnogo manj ljudij kaznovanih kakor poprej, dasi tudi se je število prebivalstva podvojilo.

Pri pouku pridemo n. pr. do besede „davek“. Mej raznimi davki omeniti je posebno prostovoljnega davka. Leta 1894. je donášala naklada na žganje 33 milijonov, na vino in sadjevec 5·2 mil. in na pivo 30·3 mil., torej vsega skupaj 68¹/₂ milijona goldinarjev, na vsakega prebivalca povprečno kake 3 gld. Ako bode učitelj dobro vršil svojo dolžnost, mu bodo sledili otroci z velikim zanimanjem, tedaj jim lahko podá še nekaj podatkov o različnih državah.

V naslednjih državah se je plačalo naklade na opojne pijače in sicer:

V Rusiji	leta 1888.	340 ³ / ₄ mil. gld.		
„ Angliji	„ 1887./8.	207	„	„
„ Zjedinjenih državah . . .	„ 1889./9.	174 ¹ / ₂	„	„
„ Franciji	„ 1889.	124 ³ / ₄	„	„
„ Nemčiji	„ 1889./99.	84 ¹ / ₂	„	„
„ Holandiji	„ 1888.	24	„	„
„ Belgiji	„ 1887.	10 ³ / ₄	„	„
„ Švediji	„ 1888.	9 ¹ / ₂	„	„
„ Norvegiji	„ 1889.	3	„	„
„ Švici	„ 1889.	3	„	„
na Danskem	„ 1888./9.	1 ³ / ₄	„	„

Približno skupaj . 984 mil. gld.

Ako potem prištejemo še Avstrijo, znaša ta davek nad jedno milijardo. Prav je, ako si učitelj napravi tabelo, koliko tega davka pride na vsakega prebivalca v imenovanih deželah. Najvišje je žganje obdavčeno v Angliji in Severni Ameriki, katerima slede Holandija, Švedija in Rusija.

V vsakem učnem črtežu, naj si ga je izdalo to ali ono šolsko oblastvo, tako tudi pri vsakem predmetu se nam ponuja prilika, opozarjati mladino na to veliko zlo.

Pri prirodoslovju je smoter pouka: poznavanje človeškega trupla in njega gojitev. Obravnavamo li torej le najvažnejše iz somatologije in zdravstva, primorani smo in to še zelo obsežno govoriti o alkoholizmu. — Da dokažemo, reči smemo, zistematično prikrajševanje življenja, treba je navesti le to, da pijanost vzroči vsako leto najmanj 1500 samomorov in da je leta 1864. vsled nje umrlo na Angleškem nad 60.000 ljudi. Ko govorimo o krompirju, hmelju, žitu in igličevji (brinje), se nam nudi prilika omenjati raznovrstnih škodljivih pijač; omeniti nam je tudi, koliko živil se porabi za izdelovanje opojnih pijač, pri katerem se redilne snovi skoro uničijo. Pri pouku v prirodoslovju lahko porabi učitelj priliko, ko govori o najpriprostejših kemičnih pojavih. Otrokom tu lahko govorimo o vrveži, o kuhanju (destilaciji) žganja; tu zopet lahko omenimo, iz česa se pripravlja žganje, n. pr. da ga v Nemčiji delajo iz pšenice in rži, v Belgiji iz rži, na Angleškem iz ječmena, v Ameriki in na Ogerskem iz koruze; razven iz krompirja in žita napravljajo žganje, oziroma alkoholične pijače iz jabolk, hrušk, črešenj, sliv, vina (konjak), sladkornega trsa (rum) itd. Kirgizi napravljajo celo iz mleka opojno pijačo, takozvano arso, kumis. Žganje so baje prvi kuhali Arabci, od katerih so se potem učili drugi narodi. Da se je žganjepitje po srednji Evropi tako razširilo, je zakrivila 30letna vojska. Prva tvornica za špirit je pričela leta 1750. delovati v Monsheim-u v Pfalci. V različnih krajih sveta najdemo najrazličnejše „krepilne“ pijače, katere pa so vse jednako nevarne, naj si že imajo ime jeruš ali pa „hašiš“, kakoršnega pijo Afrikanci, ali pa „koka“, ki jo pijo prebivalci južne Amerike. Nikakor pa ne smemo prezreti morfija, katerega zavživajo povsod na ta ali oni način, in to v večji ali manjši meri, dasi isti popolno uniči živčevje. Pri zgo-

vinskem pouku kaj lahko omenimo špartansko in rimsko zmernost, zmernost Slovanov ali pa strast pijančevanja pri starih Germanih, dalje grozovit vpliv žganja na prvotne Američane, kateri edino radi žganja tako brzo izumrjejo. Marsikdo si vojskovodjo drugače ne more misliti nego z velikim vrčem v roci, vendar sta bila zmerna vladarja Karol Veliki in Karol XII. Švedski vzgledna in slavna vladarja in vojskovodja, dočim je razkošni Aleksander Veliki s pijačo končal v najlepših letih svoje življenja.

Pri zemljepisnem pouku na najvišji stopinji imamo priliko govoriti o razširjanju alkoholizma v posamičnih deželah, o zmernosti posamičnih narodov, zlasti onih v vzhodnih deželah; ko govorimo o zemljepisni legi, omenimo, da se s povišanjem zemljepisne širine dosledno množi strast do zavživanja alkohola. Ko govorimo o deželah na severu (cesar Franc Jožefova dežela), nikakor ne smemo pozabiti pogumnega mornarja Weyprehta in njegovega naslednika Frithjofa Nansen-a, katera pri težavnem potovanju v one kraje nista imela niti kapljice alkohola s saboj ter s tem tudi dokazala, da žganje ni neobhodno potrebno, da se človek ubrani mraza. Ko govorimo pozneje o hiralnicah, bolnicah, blaznicah in sličnih zavodih, ne smemo pozabiti omenjati, da največ njihovih prebivalcev so žrtve alkohola.

Naloga šolstvo nadzirajočih organov.

Kakor hitro se pokaže v družabnem življenju pojav, kateri postane zlo, je brezdvomno dolžnost države po svojih organih boriti se zoper to zlo. Tu se hočemo omejiti le na nekatere nasvete z namenom, da bi bil bolj uspešen boj, katerega naj šola vojuje proti alkoholizmu.

1. Deželna šolska oblastva naj izdajo ukaze z namenom: učiteljstvo v tej zadevi poučiti in spodbujati k delovanju.

2. Ona naj naroče okrajnim šol. nadzornikom, da se o priliki letnih okrajnih konferencij predava o boju proti alkoholizmu. Vesten in za stvar vnet referent bode pri taki priliki objavljajal grozne stvari —, silno naraščanje slaboumnih šolskih otrok — potomcev alkoholikerjev. Naloga nižjih političnih oblastev bila bi; potoma deželne vlade podati ministerstvu v gotovih rokih informacije o stanju alkoholizma.

3. Okrajna šolska oblastva naj bi poskrbela, da ima vsaka šola vsaj po jeden poljuden spis o pijančevanju in njega nasledkih.

4. Šolska oblastva naj delujejo na to, da bode v berilih ljudskih in meščanskih šol, kakor tudi učiteljšč, več berilnih sestavkov o zmernosti in takih, katerih ost je obrnjena proti pijančevanju. Ona naj učiteljstvo na primeren način vspodbujajo, da isto pripravi za mladino kake povesti, v katerih naj se povzdiguje zmernost in šiba pijančevanje; Nemci imajo že mnogo takih spisov.

Konečne opazke.

Ni ravno lahko boriti se proti sovražniku, kateri se je tako trdovratno vgnezdil mej vse sloje človeštva, še manj pa se je nadejati takoj v pričetku velikih uspehov. Skušnja pa uči, da je tem večje veselje nad najmanjšim uspehom, kolikor težavnejša je naloga.

Neki duhovit pisatelj je rekel: „In če tudi vsi vinski bratci najhujše svoje prokletstvo kličejo nad mene, tu sem in ne morem drugače!“ Upravičeno trdi isti pisatelj, da pivo ne provzročuje samo tega, da možje zanemarjajo dom, ampak da ono pospešuje, da se ta razvada še bolj ukorenini. Konečno je omeniti še vloge društva „Österr. Verein gegen

Trunksucht“, katero je taisto poslalo deželnim šolskim oblastvom. Tudi mi smo istega mnjenja, da naj se napake, katere korenijo v ljudskih šegah, katere se ne dajo odpraviti z zakoni, ovirajo le z dobrim poukom in vzgojo mladine. Srečna misel je, združiti oblastva in učiteljstvo v boji zoper alkoholizem v namen, da se ljudstvo probuja in poučuje, da bode človeštvo tem lažje premagalo uničujočega sovražnika.

Karol Florian,

≡ knjigotržec v Kraju ≡

*priporoča v velikej izbi vse vrste papirja in
kvartov, najfinjši angleški papir za pisma
v kasetah, Trayone avtomate, Lyra-Climaxe,
vsakevrstna peresa, peresnike, svinčnike, fine
škatljice za peresa, barve in slikarsko pripravo.
Družbinske igre, albume, kasete, pole in knjige
s podobami, kartone za moledevanje in drobno
žagarije, cvetke za cigarete in smedke.*

*V zalogi ima vsakevrstne šolske knjige in
učne pripomočke za ljudske in srednje šole
po propisih slavnih šolskih oblastev.*

*Priprava za pisarne, šole in risarje; vse boljše
izdelke črnila za pisanje in risanje.*

*Prodaja trgovskih knjig, depisnic razglednic,
nippes predmetov in galanterijskega blaga.*

*Tudi se sprejemajo naročila na vsakevrstne
knjige, katerih ni v zalogi, na vse domače in ino-
zemске časnike in dela, katera izhajajo v snopičih
in na posetnice tako tiskane kakor litografirane.*

!! Embalaža se pri pošiljateljih ne računa !!

ANDREJA DRUŠKOVIČ-A
naslednik
VAL. GOLOB,

trgovec z železnino

v Ljubljani, Mestni trg štev. 10

priporoča v velikem izboru in po nizki ceni različne okove za okna in vrata, vezi za zidovje, traverze, stare železniške relse (šine) za oboke, kakor vse pri stavbah potrebne stvari: priznано najboljši Portland-in Roman-cement, sklejni papir (Dachpappe), nadalje lepe in močne

železne peči in štedilna ognjišča

v raznih velikostih ter njih posamezna dela.

Velika zaloga vsakovrtnega

kuhinskega orodja.

Vodnjaki za zabijati v zemljo, s katerimi je mogoče v malo urah in z malimi troški na pravem mestu dobivati vodo; dobivajo se tudi vsi deli za izkopane vodnjake, železne cevi in vilita gornja stojala, kakor tudi medeninaste trombe, ventili in okovi

Pristno pozlačeni in najfinčje izdelani

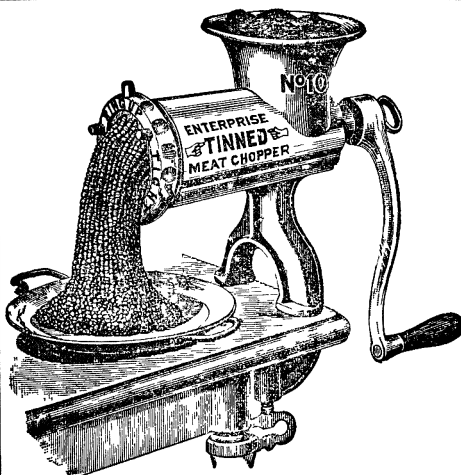
magrobni križi

po zelo nizki ceni.

Velika izbora
raznih tehtnic in stro-
jev za rezanje mesa in
špeha.

Za peljedelce
priporočam vsako-
vrstno orodje: lepo
in močno izdelane
pluge, plužne in njih
posamezna dela, lese-
ne brane, branje zobe.

Sprejemajo se naročila
na
vsakovrstne in najboljše
kmetijske stroje.

ZALOGA

STRELOVODOV

po najnovešem zistemu in najnižji ceni.

USNJARSKO ORODJE

iz priznane najboljše tovarne
FRANC PANECK-A sina
na Dunaji
po lovarniških cenah.

Kupuje se železo, medenina (mesing), baker
itd. po najviših dnevnih cenah.

Vnanja naročila izvršuje točno

Andreja Druškoviča

naslednik

VAL. GOLOB

trgovec z železnino v Ljubljani.

Muzikalije. **Knjigarna** Umetnine.

L. SCHWENTNER
V LJUBLJANI

Zemljevidi. Učila. Poslovne knjige.
Bisalo in risalno orodje. Papir.
Naročila na vsakovrstne tiskovine!

Zahtevajte
cenik za harmonije
in tržake

Jos. Lenarčič & Comp. na Vrhnikih

Nad 20 patentovanih iznajdb!

 Delo najsolidnejše!
Izborno lep glas!
Daje se tudi
na obroke

GRIČAR & MEJAČ,

LJUBLJANA

Prešernove ulice šte. 9,
priporočata svojo bogato zalogo

zgotovljenih oblek
v vsaki velikosti
po najnižji ceni.

Kdor si kupuje obleko, ogleda naj si
najprej najino zalogo.

Tovarniško skladišče papirja.

JOS. PETRIČ,

Sv. Petra cesta št. 4, V LJUBLJANI, Sv. Petra cesta št. 4

(nasproti frančiškanske cerkve.)

Priporoča svojo največjo zalogo vsakovrstnega
papirja, pisalno in risalno orodje po izvanredno niz-
kih cenah.

Največja in najboljša zaloga šolskih zvezkov, črnila, peres,
peresnikov, risalnega papirja, tuša, barvic, ravnil, risalnih
desk itd. itd.

Za obrtne šole: blanketi za pouk v knjigovodstvu.

Blago strogo solidno in trpežno.

Ivan Bonač,

Ljubljana

Šelenburgove ulice,

priporoča slav. občinstvu

svojo bogato zalogo pisalnega blaga

kakor različnega

papirja, peres, črnila itd.

Šolske zvezke po najnovejših predpisih.

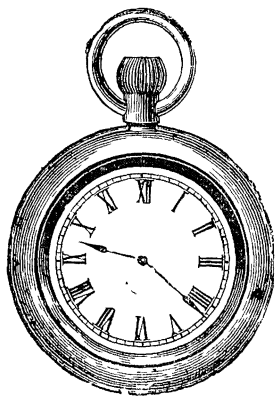
Edina zalega smučnikov družbo sv. Cirila in Metoda
iz tiskarne Hardmuth.

Glavna zaloga dopisnic sv. Cirila in Metoda
s podobo prvomestnika, ljubljansko mesto s
sliko župana I. Hribarja.

Prejema naročila za razglednice po najnovejšem elegantnem
načinu in jako ceno. Pošlje naj se mi dobra fotografija
kraja. Na zahtevo pošljem tudi vzorce ter naj se mi pošlje
10 kr. znamka za vzorec in odgovor.

V mojej knjigoveznici se izdeluje od priproste
vezi do najumetnejših knjigovežkih umotvorov.
Izdelujem mape za diplome, passepartouts za po-
dobe, zlate in srebrne napise na table in trakove
ter škatlje vsake vrste itd.

Novost! vložne mape za risalne liste,
ki se rabijo za prostoročno ri-
sanje v ljudski šoli.

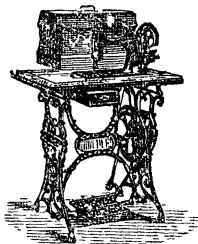
Franc Čuden,

urar

v LJUBLJANI
na Mestnem trgu,
nasproti mestne hiše
priporoča svojo bogato
zalogo vsakovrstnih

stenskih in žepnih ur, budilk, zlatih in srebrnih verižic, prstanov, uhanov, zapestnic
in drugih enakih nakitov.

Velika izber
šivalnih strojev
od 25 gld. dalje.

V zalogi se dobivajo razni biciklji, izmed katerih se omenjajo doslej še najbolj priznana

„Styria“ kolesa

Vsa popravila izvršujejo se točno in ceno.

Dlavi ceniki na zahtevo franco in brezplačno.

Albin Rant v Kranji,

(poprej Martin Pettan) nasproti župnijske cerkve

trgovina norimberško-galanterijskega in
drobnega blaga na drobno in debelo,

priporoča slavnemu občinstvu

vsakovrstnega papirja, kovert, papirja v kasetah,
svinčnike, črtalnike, črnilo, tintnike, peresa in
peresnike, torbe za šolarje ter razne potreb-
ščine za šole in pisarne, karte za igro, palice,
porcelanaste in lesene pipe, cevi, ustnike, vsa-
kovrstne ščeti, gumbe in milo, glavnike, nože,
vilice in žlice, sukanec in bombaž v klobčičih in
kitah, ovratnice, nogavice, košarice, listnice itd.

po najnižjih cenah.

Strune za citre in gosli.

Otroške vozičke po posebno nizki ceni.

Za gostilničarje:

pripenjače za namizne prte, obešala
za obleke in klobuke.

Döringovo milo s sovo